

УДК 81'276.6:62:81'367.5

Біленко Т. Г.¹

¹канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

**«ЕКОЛОГІЯ» МОВЛЕННЯ В НАУКОВОМУ ТА
ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ СТИЛЯХ: КРИТЕРІЙ, СПІЛЬНЕ ТА
ОСОБЛИВЕ, МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ**

Сьогодні гостро постає проблема «екології мови», яка формується мовою фаху, культурологічних видань, радіо, телебачення, бігбордів, вивісок, оголошень тощо. Термін «екологія» нині розширив своє первісне значення, увійшовши у сферу багатьох інших наук. Проблема утвердження екологічного стандарту в сучасних умовах демократизації мовної практики пов'язана з уточненням критеріїв літературної норми й виробленням принципів її кодифікації. Поряд із практичними рекомендаціями з культури української мови автори численних публікацій обґрунтовують теоретичні засади формування і динаміки літературної норми. Найґрунтовніше зробив це майже півстоліття тому М. Пилинський у праці «Мовна норма і стиль». Сьогодні ж увагу мовознавців більше привертають практичні питання культури мови, результатом чого стають численні поради. Серед них:

«Основи культури мовлення» Н. Бабич, «Культура української мови» за редакцією В. Русанівського, «Антисуржик» О. Сербенської, «Культура слова. Мовностилістичні поради» О. Пономарева, «Культура мови на щодень» за редакцією С. Єрмоленко. Науковці зосереджують увагу не лише на правописних нормах як неодмінній ознаці функціонування літературної мови, а й на процесах динамічної стабільності лексичної, граматичної системи, яка забезпечує рівень стандартизації літературної мови.

Ставлення до екології мовлення, літературного стандарту, або кодифікованої літературної мови як соціально престижної форми національної мови, змінюється залежно від освіти, територіального походження мовців, їхнього професійного, культурного рівня, соціального статусу. Стан екологічної чистоти мови залежить від багатьох чинників: економічного й політичного розвитку держави, духовності її громадян, їхньої національної свідомості. Досі в україністиці питання критеріїв унормування розглядали спорадично. Хоча культуромовних досліджень є чимало, однак спроб системного аналізу критеріїв для визначення нормативності/ненормативності тих чи тих мовних одиниць або явищ тільки одиниці. Відтак, актуальність дослідження визначається недостатньою опрацьованістю проблеми екології мовлення, недослідженістю причин низької культурологічної компетенції фахівців. Тому цією розвідкою ми робимо спробу дослідити процеси, що відбуваються в мовній практиці соціуму.

Метою роботи є вивчення факторів, що негативно впливають на «екологію» мовлення в науковому та публіцистичному стилях.

Проблема утвердження літературного стандарту, мовних екологічних норм у сучасних умовах демократизації мовної практики пов'язана з уточненням критеріїв літературної норми й виробленням принципів її кодифікації. У розвинених країнах унормування літературного стандарту далеко не завжди проходить без проблем. У становленні літературного стандарту важливим чинником є цілеспрямовані намагання лінгвістів здійснити реформування чинного літературного стандарту. При цьому вони мають спиратися на певну систему критеріїв нормативності варіантів реалізації мовної системи, серед яких – відповідність мовній системі, критерій зразків, статистичний, національний тощо. Сучасний стан української мови, її соціально-політичний статус не може не викликати серйозного занепокоєння. Оскільки мова є не сталим, а динамічним соціальним явищем, то, контактуючи у ході суспільно-історичного розвитку з іншими мовами, вона не може не зазнавати певних змін, трансформації та модифікації. Тому кодифікатори, працюючи над стандартом, мають перш за все визначити допустимі межі втручання до мовної системи, аби, з одного

боку, зберегти її національну унікальність, а з іншого – не викликати такого опору мовців, який зробив би неможливою легітимізацію будь-яких змін.

Отже, на сьогодні в науковому та публіцистичному стилях вироблений комплексний підхід до розуміння життя мов, зокрема еволюції мовних контактів, інтеграції традицій у дослідження мовної політики та екології мови. Добре знання мови, володіння її літературним стандартом є запорукою ефективності будь-якої фахової комунікації. Основними причинами породження ненормативних одиниць є незнання норм сучасної літературної мови, потужний вплив російської мови, що позначився на всіх рівнях мовної системи, дія аналогії до інших граматичних. Помилки як ненормативні лінгвоутворення виникають у результаті невмотивованого порушення літературної норми і є наслідком неправильних мисленнєвих операцій. Виникнення помилок зумовлене різними чинниками: лінгвальними й позалінгвальними, внутрішніми й зовнішніми. Причиною-домінантою породження аномативів є незнання відповідної норми. Проте для виявлення глибинної природи помилки потрібно враховувати типологічні характеристики ненормативних одиниць, оскільки кожен із типів помилок може зумовлюватися різними причинами.

Професійну мовну комунікацію в різних аспектах досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Ю. Г. Барабаш, Ф. С. Бацевич, К. В. Дегтярьова, Г. Т. Почепцов та ін.